

Prof. univ. dr. Marieta Safta

Facultatea de Drept,
Universitatea „Titu Maiorescu” din București

Drept constituțional și instituții politice

**Vol. I. Teoria generală a dreptului
constituțional. Drepturi și libertăți**

Ediția a 9-a, revizuită

Editura
Hamangiu
2025

Cuprins

TITLUL I. TEORIA DREPTULUI CONSTITUȚIONAL	1
--	----------

CAPITOLUL I. NOȚIUNI GENERALE DESPRE DREPT	1
---	----------

<i>Secțiunea 1. Conceptul de „drept”</i>	<i>1</i>
--	----------

<i>Secțiunea a 2-a. Originea și dimensiunea istorică a dreptului.</i>	
---	--

<i>Drept, religie, morală</i>	<i>3</i>
-------------------------------	----------

<i>Secțiunea a 3-a. Factorii de configurare a dreptului</i>	<i>7</i>
---	----------

<i>Secțiunea a 4-a. Tipologia dreptului</i>	<i>8</i>
---	----------

§1. Mari sisteme de drept	8
---------------------------	---

1.1. Familia juridică de tradiție romanică	9
--	---

1.2. Familia de drept anglo-saxon	10
-----------------------------------	----

1.3. Dreptul religios și sistemele dualiste	13
---	----

§2. Dreptul Uniunii Europene	13
------------------------------	----

<i>Secțiunea a 5-a. Dreptul și statul</i>	<i>17</i>
---	-----------

§1. Noțiunea de „stat”	17
------------------------	----

§2. Elementele statului	19
-------------------------	----

§3. Puterea de stat	20
---------------------	----

3.1. Caracterele puterii de stat	20
----------------------------------	----

3.2. Separația puterilor în stat	21
----------------------------------	----

CAPITOLUL AL II-LEA. SISTEMUL DREPTULUI:	
NORMELE JURIDICE, INSTITUȚIILE JURIDICE ȘI	
RAMURILE DE DREPT. DREPTUL CONSTITUȚIONAL	
CA RAMURĂ A DREPTULUI PUBLIC	24

<i>Secțiunea 1. Normele juridice</i>	<i>24</i>
--------------------------------------	-----------

§1. Definiția normelor juridice	24
---------------------------------	----

§2. Elementele de structură ale normei juridice	25
---	----

2.1. Structura internă	25
------------------------	----

2.2. Structura externă sau tehnico-legislativă	26
--	----

<i>Secțiunea a 2-a. Instituțiile juridice și ramurile de drept</i>	<i>26</i>
--	-----------

§1. Instituțiile juridice	26
---------------------------	----

§2. Ramurile de drept	26
-----------------------	----

§3. Diviziunea dreptului în drept public și drept privat	27
--	----

<i>Secțiunea a 3-a. Dreptul constituțional ca ramură</i>	
<i>a dreptului public</i>	29
§1. Definiția dreptului constituțional	29
§2. Obiectul dreptului constituțional	29
§3. Specificul normelor de drept constituțional	30
§4. Locul dreptului constituțional în cadrul sistemului dreptului	31
§5. Evoluții ale dreptului constituțional. Europeanizare și internaționalizare. Constituționalismul digital	31

CAPITOLUL AL III-LEA. RAPORTURILE JURIDICE DE DREPT CONSTITUȚIONAL ȘI IZVOARELE DREPTULUI CONSTITUȚIONAL

<i>Secțiunea 1. Raporturile juridice de drept constituțional</i>	34
§1. Noțiune și specific	34
§2. Subiectele raporturilor juridice de drept constituțional	35
§3. Conținutul și obiectul raporturilor juridice de drept constituțional	38
<i>Secțiunea a 2-a. Izvoarele dreptului constituțional</i>	38
§1. Noțiuni generale	38
§2. Actul normativ	40
2.1. Caracterizare generală	40
2.2. Legea	40
2.3. Decretul-lege	44
2.4. Hotărârile Parlamentului	45
2.5. Ordonanțele guvernamentale	46
2.6. Decretul	49
§3. Actele normative internaționale – izvoare ale dreptului constituțional român	50
3.1. Aspecte comune	50
3.2. Norma constituțională-cadru	50
3.3. Tratatul internațional în materia drepturilor omului	52
3.4. Actele Uniunii Europene	53
§4. Obiceiul (cutuma)	63

§5. Jurisprudența	64
5.1. Considerații generale	64
5.2. Hotărârile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii	68
5.3. Jurisprudența Curții Constituționale ca izvor de drept constituțional	71
TITLUL II. TEORIA CONSTITUȚIEI	75
CAPITOLUL I. CONSTITUȚIE ȘI CONSTITUȚIONALISM.	
SUPREMAȚIA CONSTITUȚIEI	75
<i>Secțiunea 1. Noțiuni generale despre constituție</i>	75
§1. Apariția constituției	75
§2. Tipuri de constituții	77
§3. Conținutul normativ al constituției	80
§4. Definiția și caracterele juridice ale constituției	81
§5. Funcțiile constituției	83
§6. Conceptul de constituționalism	83
<i>Secțiunea a 2-a. Supremația constituției</i>	84
§1. Noțiunea de supremație a constituției	84
§2. Consecințe și garanții ale supremației constituției	85
§3. Europeanizarea constituției	86
CAPITOLUL AL II-LEA. ADOPTAREA, MODIFICAREA, SUSPENDAREA ȘI ABROGAREA CONSTITUȚIEI	90
<i>Secțiunea 1. Adoptarea constituției</i>	90
§1. Considerații introductive	90
§2. Inițiativa constituțională	90
§3. Procedura de adoptare a constituției	91
<i>Secțiunea a 2-a. Revizuirea constituției</i>	93
§1. Caracterizare generală. Constituții rigide sau flexibile	93
§2. Reglementarea procedurii de revizuire a Constituției României din 1991	98
2.1. Inițiativa de revizuire a Constituției	98
2.2. Adoptarea și aprobarea legii de revizuire	99

2.3. Dispoziții ale Constituției declarate nerevizuibile.	
Limitele revizuirii _____	100
2.4. Rolul Curții Constituționale în procesul de revizuire a Constituției _____	100
<i>Secțiunea a 3-a. Suspendarea și abrogarea constituției</i> _____	101
<i>Secțiunea a 4-a. Aplicarea directă a constituției</i> _____	101

CAPITOLUL AL III-LEA. CONTROLUL

CONSTITUȚIONALITĂȚII LEGILOR _____ 105

<i>Secțiunea 1. Noțiunea de control de constituționalitate. Fundamentare științifică</i> _____	105
<i>Secțiunea a 2-a. Apariția controlului constituționalității legilor</i> _____	106
<i>Secțiunea a 3-a. Modele de control de constituționalitate</i> _____	110
§1. Aspecte generale _____	110
§2. Modelul american _____	111
§3. Modelul european _____	112
§4. Alte modele sau forme atenuate de control de constituționalitate _____	114
§5. Evoluții ale controlului de constituționalitate _____	117
<i>Secțiunea a 4-a. Clasificări ale controlului de constituționalitate în cadrul modelelor examinate</i> _____	120
<i>Secțiunea a 5-a. Controlul constituționalității legilor în România</i> _____	121
§1. Istoric _____	121
§2. Controlul de constituționalitate potrivit Constituției din 1991, revizuită în anul 2003. Scurtă prezentare _____	131
2.1. Autoritatea competentă _____	131
2.2. Atribuțiile Curții Constituționale _____	132
2.3. Actele Curții Constituționale și efectele acestora _____	133
2.3.1. Categoriile de acte _____	133
2.3.2. Efectul <i>erga omnes</i> al deciziilor Curții Constituționale _____	134
2.3.3. Neretroactivitatea deciziilor Curții Constituționale _____	136
2.3.4. Tipuri de decizii _____	146

2.3.5. Hotărârile Curții Constituționale _____	150
<i>Secțiunea a 6-a. Funcțiile controlului de constituționalitate</i> _____	151
<i>Secțiunea a 7-a. Constituționalizarea dreptului</i> _____	152

CAPITOLUL AL IV-LEA. DEZVOLTAREA CONSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI _____ 154

<i>Secțiunea 1. Perioada anterioară Constituției din 1991</i> _____	154
§1. Considerații generale _____	154
§2. Constituțiile române și acte cu valoare constituțională _____	155
2.1. Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris _____	155
2.2. Constituția din 1866 _____	156
2.3. Constituția din 1923 _____	158
2.4. Constituția din 1938 _____	160
2.5. Perioada 1940-1947 _____	162
2.6. Constituția din 1948 _____	164
2.7. Constituția din 1952 _____	166
2.8. Constituția din 1965 _____	167
2.9. Perioada 1989-1991 _____	169
<i>Secțiunea a 2-a. Constituția din 1991, revizuită în anul 2003</i> _____	170
§1. Aspecte generale _____	170
§2. Adoptarea Constituției din 1991 _____	171
§3. Revizuirea Constituției în anul 2003 _____	175
§4. Alte inițiative de revizuire a Constituției României _____	180

TITLUL III. STATUTUL CONSTITUȚIONAL AL OMULUI ȘI CETĂȚEANULUI _____ 201

CAPITOLUL I. CETĂȚENIA _____ 201

<i>Secțiunea 1. Definiție și natură juridică</i> _____	201
§1. Noțiunea de cetățenie _____	201
§2. Natura juridică a cetățeniei _____	202
<i>Secțiunea a 2-a. Regimul juridic al cetățeniei române</i> _____	202
§1. Sediul materiei _____	202

§2. Principiile cetățeniei române	203
§3. Dobândirea cetățeniei române	205
3.1. Modurile de dobândire a cetățeniei române	205
3.2. Dobândirea cetățeniei române prin naștere	205
3.3. Dobândirea cetățeniei române prin adopție	206
3.4. Dobândirea (acordarea) cetățeniei române la cerere	206
3.5. Redobândirea cetățeniei române	208
3.6. Cetățenia de onoare	209
3.7. Procedura de acordare/redobândire a cetățeniei române	209
§4. Pierderea cetățeniei române	215
4.1. Modurile de pierdere a cetățeniei române	215
4.2. Retragera cetățeniei române	215
4.3. Aprobarea renunțării la cetățenia română	215
4.4. Alte cazuri de pierdere a cetățeniei române	216
4.5. Procedura aprobării renunțării la cetățenia română	217
4.6. Procedura retragerii cetățeniei române	217
§5. Dovada cetățeniei	219
§6. Străinii și apatrizii	219
<i>Secțiunea a 3-a. Reglementarea juridică a cetățeniei europene</i>	220

CAPITOLUL AL II-LEA. DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE. CARACTERIZARE GENERALĂ ȘI DISPOZIȚII COMUNE ÎN MATERIE	221
<i>Secțiunea 1. Scurt istoric</i>	221
<i>Secțiunea a 2-a. Noțiunea și natura juridică a drepturilor și libertăților fundamentale</i>	224
<i>Secțiunea a 3-a. Pluralismul legal în materia drepturilor și libertăților fundamentale</i>	225
§1. Precizări terminologice. Tendințe actuale	225
§2. Sistemul european de protecție a drepturilor fundamentale	227

§3. Sistemul constituțional român de protecție a drepturilor fundamentale. Scurt istoric _____	237
<i>Secțiunea a 4-a. Clasificarea drepturilor și libertăților fundamentale</i> _____	238
<i>Secțiunea a 5-a. Principii privitoare la drepturile și libertățile fundamentale</i> _____	240
§1. Aspecte generale _____	240
§2. Universalitatea _____	243
2.1. Reglementare _____	243
2.2. Conținut _____	243
§3. Neretroactivitatea legii _____	243
3.1. Reglementare _____	243
3.2. Conținut _____	245
3.3. Legea interpretativă produce efecte numai pentru viitor; ea nu poate avea caracter retroactiv _____	248
§4. Egalitatea în drepturi _____	249
4.1. Reglementare _____	249
4.2. Conținut _____	249
4.3. Ocuparea funcțiilor și demnităților publice _____	252
§5. Accesul liber la justiție _____	253
5.1. Reglementare _____	253
5.2. Conținut _____	254
§6. Caracterul de excepție al restrângerii exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți _____	263
6.1. Reglementare _____	263
6.2. Conținut _____	264
§7. Demnitatea _____	269
7.1. Reglementare _____	269
7.2. Conținut _____	270
§8. Principiul securității juridice _____	272
8.1. Reglementare _____	272
8.2. Conținut _____	273

Secțiunea a 6-a. Norme de principiu referitoare la protecția juridică a cetățenilor români în străinătate, a cetățenilor străini și apatrizilor în România, extrădare și expulzare ____ 288

§1. Protecția cetățenilor români în străinătate și obligațiile lor	288
1.1. Reglementare	288
1.2. Conținut	288
§2. Cetățenii străini și apatrizii se bucură în România de protecție juridică	288
2.1. Reglementare	288
2.2. Conținut	289
§3. Regulile referitoare la extrădarea sau expulzarea din România	290
3.1. Reglementare	290
3.2. Conținut	290

CAPITOLUL AL III-LEA. INVIOABILITĂȚILE ____ **293**

Secțiunea 1. Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică ____ 293

§1. Reglementare	293
§2. Conținut	294

Secțiunea a 2-a. Libertatea individuală ____ 304

§1. Reglementare	304
§2. Conținut	306

Secțiunea a 3-a. Dreptul la apărare ____ 309

§1. Reglementare	309
§2. Conținut	309

Secțiunea a 4-a. Dreptul la liberă circulație ____ 310

§1. Reglementare	310
§2. Conținut	311

Secțiunea a 5-a. Dreptul la viață intimă, familială și privată ____ 312

§1. Reglementare	312
§2. Conținut	313

Secțiunea a 6-a. Inviolabilitatea domiciliului ____ 315

§1. Reglementare	315
------------------	-----

§2. Conținut	315
CAPITOLUL AL IV-LEA. DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE SOCIALE, ECONOMICE ȘI CULTURALE	317
<i>Secțiunea 1. Dreptul la învățătură</i>	317
§1. Reglementare	317
§2. Conținut	318
<i>Secțiunea a 2-a. Accesul la cultură</i>	319
§1. Reglementare	319
§2. Conținut	320
<i>Secțiunea a 3-a. Dreptul la ocrotirea sănătății</i>	321
§1. Reglementare	321
§2. Conținut	321
<i>Secțiunea a 4-a. Dreptul la un mediu sănătos</i>	323
§1. Reglementare	323
§2. Conținut	324
<i>Secțiunea a 5-a. Dreptul la muncă, protecția socială a muncii și interzicerea muncii forțate</i>	325
§1. Reglementare	325
§2. Conținut	326
<i>Secțiunea a 6-a. Dreptul la grevă</i>	329
§1. Reglementare	329
§2. Conținut	330
<i>Secțiunea a 7-a. Dreptul de proprietate privată și dreptul la moștenire</i>	331
§1. Reglementare	331
§2. Conținut	332
<i>Secțiunea a 8-a. Libertatea economică</i>	339
§1. Reglementare	339
§2. Conținut	339
<i>Secțiunea a 9-a. Dreptul la un nivel de trai decent</i>	340
§1. Reglementare	340
§2. Conținut	341
<i>Secțiunea a 10-a. Dreptul la căsătorie</i>	345
§1. Reglementare	345
§2. Conținut	346

<i>Secțiunea a 11-a. Protecția copiilor și a tinerilor</i>	347
§1. Reglementare	347
§2. Conținut	348
<i>Secțiunea a 12-a. Protecția persoanelor cu handicap</i>	350
§1. Reglementare	350
§2. Conținut	350

CAPITOLUL AL V-LEA. DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE SOCIAL-POLITICE, DREPTURILE EXCLUSIV POLITICE ȘI DREPTURILE GARANȚII

	352
<i>Secțiunea 1. Drepturile și libertățile social-politice</i>	352
§1. Secretul corespondenței	352
1.1. Reglementare	352
1.2. Conținut	352
§2. Libertatea conștiinței	355
2.1. Reglementare	355
2.2. Conținut	356
§3. Libertatea de exprimare	359
3.1. Reglementare	359
3.2. Conținut	360
§4. Dreptul la informație	362
4.1. Reglementare	362
4.2. Conținut	363
§5. Libertatea întrunirilor	364
5.1. Reglementare	364
5.2. Conținut	365
§6. Dreptul de asociere	366
6.1. Reglementare	366
6.2. Conținut	366
<i>Secțiunea a 2-a. Drepturile exclusiv politice</i>	368
§1. Dreptul de vot	368
1.1. Reglementare	368
1.2. Conținut	369
§2. Dreptul de a fi ales	372
2.1. Reglementare	372
2.2. Conținut	372

§3. Dreptul de a fi ales în Parlamentul European	374
3.1. Reglementare	374
3.2. Conținut	374
<i>Secțiunea a 3-a. Drepturile garanții</i>	375
§1. Dreptul de petiționare	375
1.1. Reglementare	375
1.2. Conținut	375
§2. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică	376
2.1. Reglementare	376
2.2. Conținut	377
CAPITOLUL AL VI-LEA. DREPTURILE FUNDAMENTALE ȘI NOILE TEHNOLOGII	379
<i>Secțiunea 1. Impactul dezvoltării inteligenței artificiale asupra drepturilor fundamentale</i>	379
<i>Secțiunea a 2-a. Echitatea intergenerațională</i>	382
CAPITOLUL AL VII-LEA. ÎNDATORIRILE FUNDAMENTALE ALE CETĂȚENILOR	384
<i>Secțiunea 1. Noțiuni și reglementare</i>	384
<i>Secțiunea a 2-a. Scurtă caracterizare a îndatoririlor fundamentale consacrate în Constituția României</i>	385
§1. Respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor țării	385
§2. Îndatorirea de fidelitate față de țară	385
§3. Îndatorirea de apărare a țării	386
§4. Îndatorirea de a contribui, prin impozite și taxe, la cheltuielile publice	387
§5. Îndatorirea de exercitare cu bună-credință a drepturilor și libertăților și de respectare a drepturilor și libertăților celorlalți	387

**CAPITOLUL AL VIII-LEA. GARANȚII DE ORDIN
INSTITUȚIONAL PENTRU REALIZAREA DREPTURILOR
FUNDAMENTALE**

FUNDAMENTALE	389
<i>Secțiunea 1. Avocatul Poporului</i>	389
§1. Scurtă prezentare a instituției	389
§2. Reglementarea instituției Avocatului Poporului	
în România	390
2.1. Numire și statut	390
2.2. Atribuții	391
2.3. Funcționare. Soluționarea petițiilor	395
2.4. Accesul direct la justiția constituțională	
ca modalitate de realizare a rolului constituțional	
al Avocatului Poporului	397
<i>Secțiunea a 2-a. Instanțele judecătorești, instanțele de</i>	
<i>jurisdicție constituțională și instanțele internaționale</i>	400
§1. Considerații generale	400
§2. Dialogul între instanțele de jurisdicție	
constituțională	401
§3. Dialogul instanțelor naționale cu Curtea Europeană a	
Drepturilor Omului și Curtea de Justiție a Uniunii	
Europene	405
3.1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului	405
3.2. Curtea de Justiție a Uniunii Europene	408
3.3. Concretizări ale dialogului judiciar	410
3.4. Concluzii	415
Bibliografie	419